

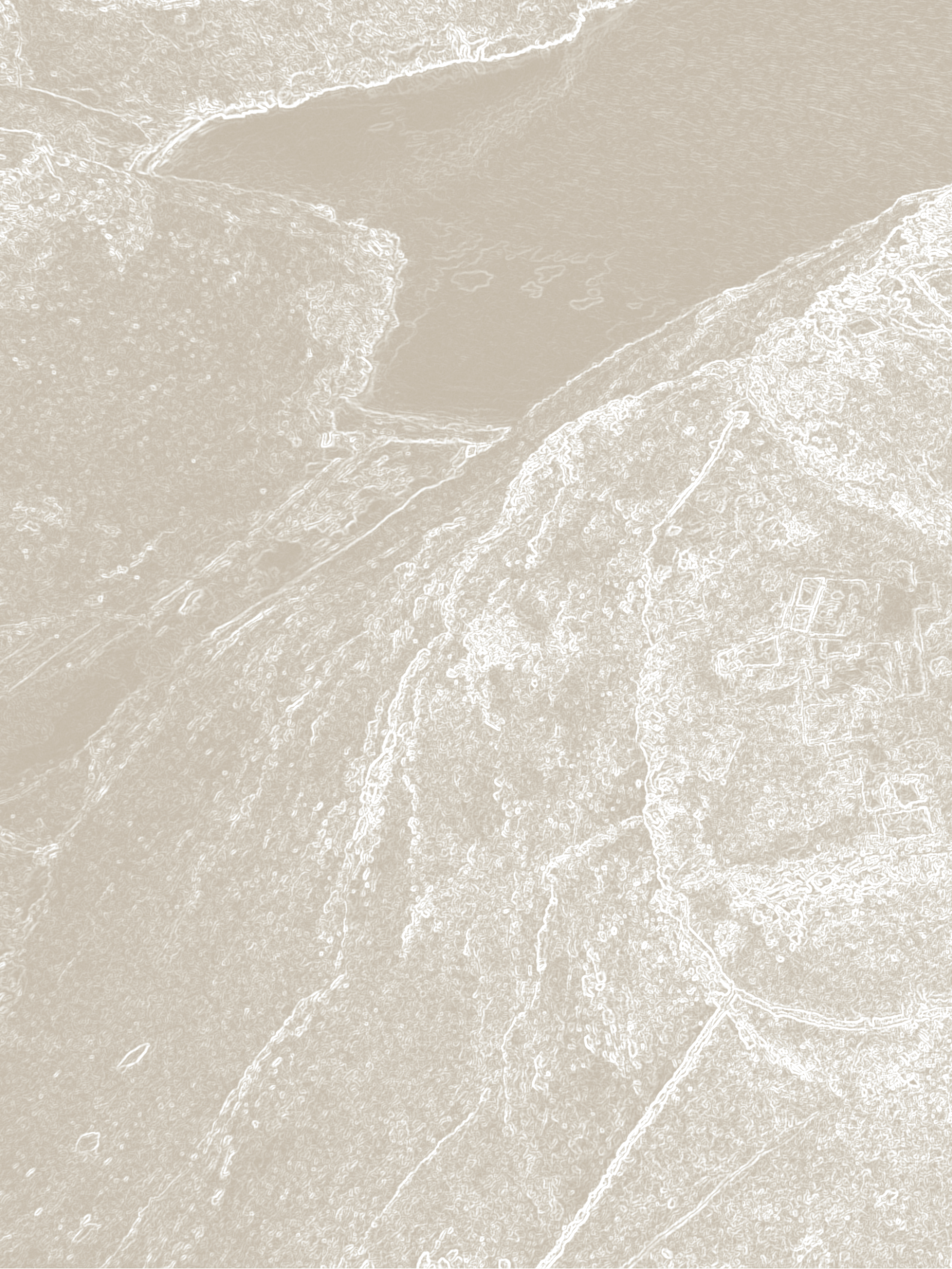
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

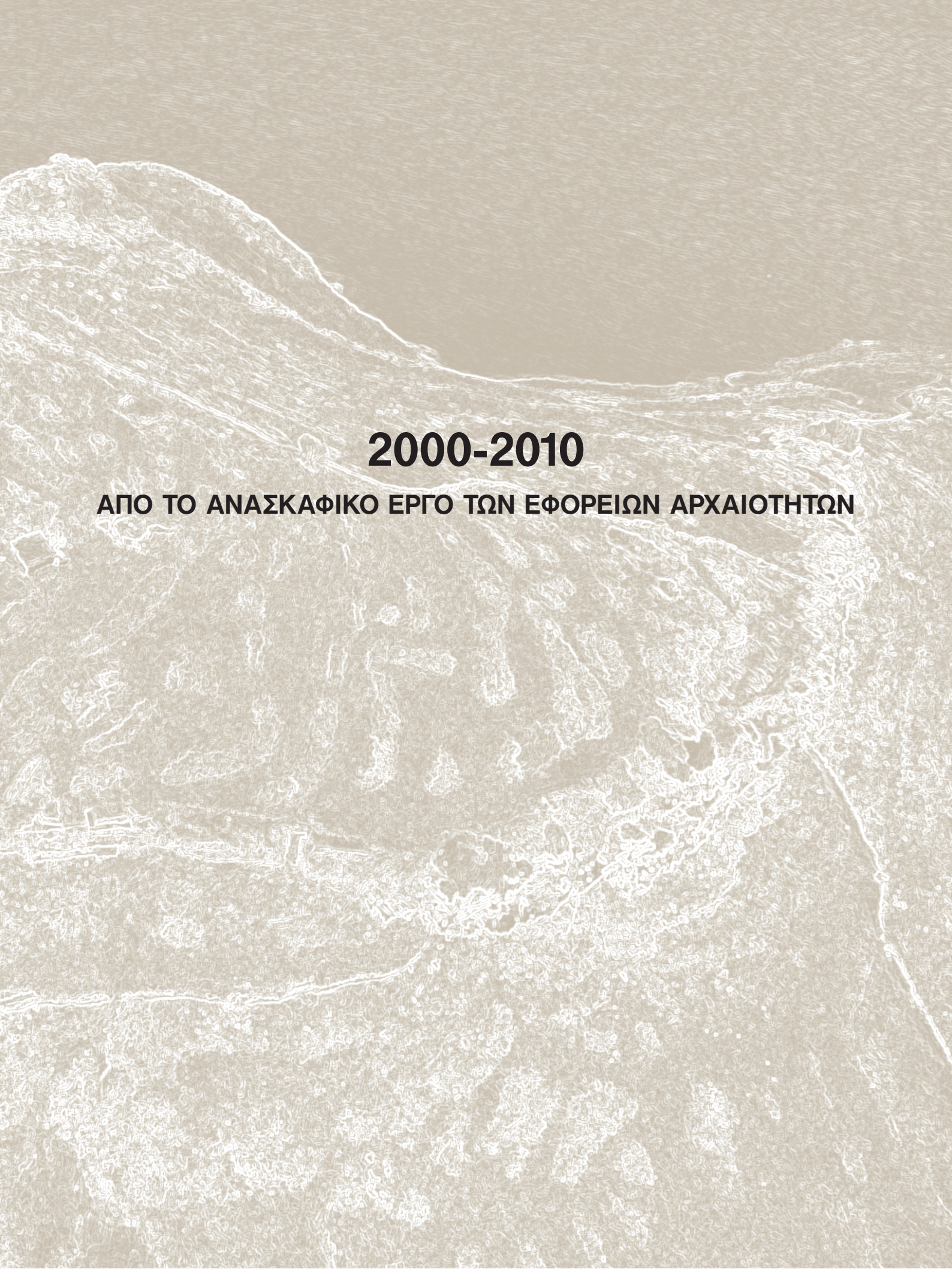
2000-2010

ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2012

2000-2010

ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μαρία Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΥΛΙΚΟΥ: Μαρία-Ξένη Γαρέζου
Μαρία Κουτσουμπού
Ευγενία Μήτρου
Φωτεινή Σοφιανού

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Καζάκου - Αριάδνη Φιορέτου - Μιμικά Γιαννοπούλου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Διεύθυνση Δημοσιευμάτων του ΤΑΠ

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ευρώπη Μαντέλου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Αλέξανδρος Ξενάκης

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Νίκη Αρμπουνιώτη - ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΕΡΠΙΝΙΑ»

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ISBN 978-960-386-029-7

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

2000-2010

ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2012

Οι Έλληνες είμαστε κληρονόμοι και διαχειριστές ενός πλούτου, που κι εμείς οι ίδιοι δεν γνωρίζουμε σε όλη του την έκταση και όλο του το βάθος.

Κάθε τι που φέρνει στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη, είναι ένα χαμένο κομμάτι του παζλ που ξαναβρίσκει τη θέση του σ' αυτό. Ένας πολίτιμος σύμμαχός μας στην προσπάθεια να κατανοήσουμε καλύτερα το παρελθόν μας και να επαναπροσδιορίσουμε τη σχέση μας μ' αυτό.

Η ηλεκτρονική έκδοση για το Ανασκαφικό Έργο της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού την τελευταία δεκαετία (2000-2010), πέρα από το ανασκαφικό έργο καθεαυτό, αναδεικνύει το πάθος, την αφοσίωση και την υψηλή αίσθηση καθήκοντος με την οποία οι άνθρωποι του Υπουργείου μας φέρουν σε πέρας αυτή την τόσο κρίσιμη, για την εθνική μας αυτογνωσία, αποστολή.

Το ανασκαφικό έργο των Υπηρεσιών μας είναι ο πρώτος κρίκος μιας μακράς αλυσίδας αγάπης και μέριμνας για την πολιτιστική μας κληρονομιά, που έρχεται να συμπληρωθεί από τα έργα προστασίας, συντήρησης, ανάδειξης και προβολής της.

Πρόκειται για έργο που στην πραγματικότητα δεν ολοκληρώνεται ποτέ, γιατί η πηγή που το τροφοδοτεί είναι ανεξάντλητη αλλά και γιατί η ανάγκη μας να τροφοδοτούμαστε και να εμπνεόμαστε απ' αυτήν είναι αδήριτη και διηνεκής.

Θέλω να πω ένα μεγάλο «ευχαριστώ» σε όλους τους ανθρώπους που έχουν συμβάλει σε αυτό το σπουδαίο έργο.

Η συνέχιση των προσπαθειών τους είναι απαραίτητη όχι μόνο για τον διαρκή εμπλουτισμό του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και την προαγωγή της επιστημονικής γνώσης, αλλά και για την ισόρροπη πολιτιστική ανάπτυξη.

Ευελπιστώ ότι η παρούσα ηλεκτρονική έκδοση θα δώσει την ευκαιρία σε κάθε πολίτη, ειδικό ή μη, να ενημερωθεί για το ανασκαφικό έργο των Υπηρεσιών μας και να νιώσει περήφανος γι' αυτό.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Υπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού

Το 1973 ο Νικόλαος Κοντολέων, σοφός δάσκαλος της ελληνικής αρχαιολογίας, που υπηρέτησε για περισσότερο από μια εικοσαετία την Αρχαιολογική Υπηρεσία, υπογράμμισε σε ένα κείμενό του τους κινδύνους, που κατά την άποψή του, εγκυμονούσε για την αρχαιολογική επιστήμη η πλήρης ταύτιση και ο στείρος περιορισμός στην άσκηση της ανασκαφικής έρευνας και μάλιστα κάτω από την αδήριτη υποχρέωση του «αρχαιολόγου να τρέχει όπισθεν του εκσκαφέως, όστις έχει αναλάβει την ανασκαφικήν πρωτοβουλίαν, δια να επαληθευθή και τώρα η ρήσις παλαιού αρχαιολόγου ότι 'ο κασμάς είναι ο καλλίτερος αρχαιολόγος'ⁱ.

Για όλους εμάς η πραγματική πρόκληση εντοπίζεται στη διαρκή διαδικασία της ανάγνωσης, ερμηνείας και επανερμηνείας της ανθρώπινης δραστηριότητας και δημιουργίας, όταν, για να χρησιμοποιήσω τα λόγια ενός άλλου επίσης μεγάλου δασκάλου, του Μανόλη Ανδρόνικου, η αρχαιολογική έρευνα, «σε κάποιες ανεπανάληπτες στιγμές κατορθώνει να δισσχίζει τις χιλιετίες και να εγγίζει με τις ανθρώπινες αισθήσεις τη ζωντανή πραγματικότητα του παρελθόντος»ⁱⁱ. Όταν υπερβαίνοντας τη συγκυρία του τυχαίου ευρήματος ο «φωτισμένος ερευνητής βλέπει στους αρχαιολογικούς λάκκους τον συγκριτικό πίνακα των εποχών ενός τόπου· την πλούσια ζωή του, την ανεξάντλητη φαντασία και την ασίγηστη δράση των ανθρώπων... βλέπει και εγγίζει το περιεχόμενο της ιστορίας»ⁱⁱⁱ.

Αυτή είναι και η ευχή με την οποία συνοδεύω την πρώτη αυτή ψηφιακή παρουσίαση του ανασκαφικού έργου των Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, το Χρονικό της δεκαετίας που πέρασε, και που υπήρξε λόγω και των Μεγάλων Έργων υποδομής που υλοποιήθηκαν σε ολόκληρη την επικράτεια μια ιδιαίτερα γόνιμη και παραγωγική περίοδος. Νέα ευρήματα άλλαξαν κυριολεκτικά τον αρχαιολογικό χάρτη της χώρας, ανέτρεψαν αντιλήψεις ή επιβεβαίωσαν υποθέσεις. Όμως υπολείπεται η συστηματική μελέτη, η κριτική πραγμάτευση και η συνθετική δημοσίευσή τους, η οποία είναι αυτή που θα απαντήσει στα ερωτήματα της επιστημονικής κοινότητας παρέχοντας συγχρόνως και το πρόκριμα για την υιοθέτησή τους από την κοινωνία. Γιατί αυτό είναι και το κρίσιμο αίτημα της εποχής που ζούμε: Να σταθούμε «ζωντανά» απέναντι στην αρχαιότητα και «να μπορούμε», κατά την προτροπή του Χρήστου Καρούζου ήδη από το 1936 μέσα από το άρθρο του στη *Νέα Εστία*, «όσο γίνεται πιο βαθιά στη φύση και τη σημασία του αντικειμένου μας... γιατί η αρχαιότητα είναι όχι μόνο διαφορετική από μας, αλλά και ανάλογη, γιατί και μεις και κείνη είμαστε κομμάτια της ίδιας ιστορίας»^{iv}.

Δρ ΛΙΝΑ ΜΕΝΔΩΝΗ

Γενική Γραμματέας του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού

---

i. Ν. Μ. Κοντολέων, *Ανασκαφαί-Αρχαιολογία και Αρχαία Τέχνη*, Αθήνα 1984, ιδίως σ. 91.
ii. Μ. Ανδρόνικος, *Το Χρονικό της Βεργίνας*, Αθήνα, 1997, σ. 121.
iii. Μ. Ανδρόνικος, στο Γ. Σακελλαράκης, *Η Ποιητική της Ανασκαφής*, Αθήνα 2003, σ. 62.
iv. Χ. Καρούζος, «Ζωντάνεμα», στο Β. Χ. Πετράκος (επιμ.), *Χρήστου Ι. Καρούζου Μικρά Κείμενα*, Αθήνα 1995, σ. 139-140.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3-4
1. ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΗΣΙΑ	
Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	7-14
Γ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	15-20
Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	21-26
ΚΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	27-32
1η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	33-40
2. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	
Θ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	43-48
Ι' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	49-52
ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	53-56
ΙΔ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	57-62
ΛΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	63-68
22η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	69-72
23η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	73-78
24η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	79-86
3. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	
Δ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	89-92
Ε' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	93-98
ΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	99-104
Ζ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	105-110
ΛΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	111-116
ΛΗ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	117-122
ΛΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	123-130
5η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	131-134
6η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	135-138
25η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	139-142
26η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	143-148
4. ΘΕΣΣΑΛΙΑ	
ΙΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	151-156
ΙΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	157-160
ΛΔ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	161-168
7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	169-172
19η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	173-178

5. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ

ΙΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	181-186
ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	187-192
ΙΗ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	193-200
ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	201-204
ΚΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	205-212
ΚΗ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	213-216
ΚΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	217-222
Λ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	223-230
9η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	231-234
10η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	235-240
11η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	241-244
12η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	245-248
15η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	249-254
16η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	255-258
17η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	259-262

6. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Κ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	265-270
3η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	271-274
14η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	275-280

7. ΚΥΚΛΑΔΕΣ

ΚΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	283-288
2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	289-294

8. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	297-304
4η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	305-308

9. ΚΡΗΤΗ

ΚΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	311-316
ΚΔ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	317-320
ΚΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	321-326
13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	327-334
28η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	335-340

10. ΗΠΕΙΡΟΣ

ΙΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	343-348
ΙΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	349-354
ΙΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	355-358
8η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	359-362

11. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

Η' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	365-370
ΛΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων	371-378
20η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	379-380
21η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	381-384

12.

Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων	387-392
Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας Σπηλαιολογίας Βόρειας Ελλάδος	393-396
Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας Σπηλαιολογίας Νότιας Ελλάδος	397-402

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

403-404

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την είσοδο στον 21ο αιώνα, το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού / Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων πραγματοποίησε δύο επιστημονικές διοργανώσεις σε σχέση με το ανασκαφικό έργο στην Ελλάδα. Στην πρώτη (2005) παρουσιάστηκε το ανασκαφικό έργο των Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών στην Ελλάδα με έκθεση που έλαβε χώρα στο Μέγαρο Μουσικής και παράλληλη έντυπη έκδοση. Στη δεύτερη (2007), σε διημερίδα στο αμφιθέατρο της Εθνικής Τράπεζας στην οδό Αιόλου (Αθήνα - Μέγαρο Καρατζά), οι καθηγητές αρχαιολογίας των Ελληνικών Πανεπιστημίων μίλησαν για τις συστηματικές ανασκαφές που διεξάγουν ανά την επικράτεια. Χωρίς ευρύτερη δημόσια παρουσίαση παρέμενε το ανασκαφικό έργο των Εφορειών Αρχαιοτήτων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, της πρώτης συνιστώσας στον χώρο των ανασκαφών, το οποίο αντιστοιχεί στο μεγαλύτερο όγκο της ανασκαφικής δραστηριότητας στη χώρα.

Αυτός ήταν ο λόγος που κατά το έτος 2009 η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς άρχισε να συγκεντρώνει το αντίστοιχο υλικό από τις 39 Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και τις 28 Εφορείες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων με σκοπό την εκτύπωση και την παρουσίασή του σε σχετική διημερίδα. Το υλικό αυξήθηκε και τροποποιήθηκε το 2010, με τελικό σκοπό να μη δοθεί προτεραιότητα στην έντυπη αλλά στην ηλεκτρονική έκδοση και την αντίστοιχη ανάρτηση στην ιστοσελίδα του ΥΠΠΟΤ, δηλαδή σε μια τεχνολογία κατεξοχήν εξωστρεφής που εξυπηρετεί την χρηστική πληροφόρηση και την άμεση επικοινωνία. Ταυτόχρονα, το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων ανταποκρίθηκε με ιδιαίτερη προθυμία στην πραγματοποίηση της επιμέλειας του συγκεκριμένου υλικού.

Μέσα από το ανασκαφικό έργο αποκαλύπτονται οι πολλαπλές πτυχές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού – της αρχαιότερης Υπηρεσίας του Ελληνικού Κράτους –, που προστατεύει τις αρχαιότητες και την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, που εκτελεί μέσω συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων μεγάλα έργα μακρόπνοου σχεδιασμού, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην αειφόρο ανάπτυξη ακόμη και των πιο απομακρυσμένων περιοχών της Ελλάδας και που αποτελεί την ίδια στιγμή σημαντική αφετηρία παραγωγής επιστημονικής γνώσης. Το ανασκαφικό έργο διακρίνεται σε δύο κύριους τομείς: στον τομέα των συστηματικών ανασκαφών και τον τομέα των σωστικών ερευνών. Ως η Υπηρεσία, η καθ' ύλην αρμόδια για την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και των υλικών ιστορικών μαρτυριών ανά την Ελλάδα, έχει την ευθύνη και υποχρέωση να πραγματοποιεί συστηματική ανασκαφική έρευνα προκειμένου να ερμηνεύει και να πληροφορεί το κοινό για τις αρχαιότητες που προστατεύει. Το έργο αυτό δρα παράλληλα και ενισχυτικά με τις αντίστοιχες συστηματικές ανασκαφές των Ελληνικών Πανεπιστημίων, όπου ο παράγοντας της εκπαίδευσης των φοιτητών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση και ανάγκη, καθώς και των Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και διαδίδουν διεθνώς τις αρχαιολογικές ανακαλύψεις στη χώρα μας.

Ο κύριος όμως χώρος στον οποίο οι Εφορείες Αρχαιοτήτων έχουν να παρουσιάσουν πλούσιο και σημαντικό ανασκαφικό έργο είναι ο τομέας των σωστικών ανασκαφών, με ιδιαίτερη έμφαση στις ανασκαφές για την υλοποίηση μεγάλων δημόσιων έργων. Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει πάμπολλα συναρπαστικά παραδείγματα στο πέρασμα της πρόσφατης δεκαετίας που καταδεικνύουν προδήλως τη σπουδαιότητα των σωστικών ανασκαφών και τους λόγους για τους οποίους οι συγκεκριμένες εργασίες κρίνονται ως έργα μεγάλης πνοής και άμεσης προτεραιότητας στο πλαίσιο του ανασκαφικού έργου του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.

Από τη δεκαετία του 1970, η χρήση των μεγάλων εκσκαφικών μηχανημάτων μπορεί να συνετέλεσε στην αποκάλυψη πλήθους αρχαιοτήτων κατά τη διάρκεια μεγάλων εκσκαφών σε έκταση και βάθος αλλά δημιούργησε και σοβαρούς κινδύνους άμεσου αφανισμού τους. Η προληπτική σωστική ανασκαφική έρευνα συνιστά το μόνο τρόπο διάσωσης των αρχαιολογικών μαρτυριών σε χώρους εντατικής οικοδομικής δραστηριότητας και κατασκευής υποδομών. Ανάλογα με τη ση-

μασία των αρχαιολογικών καταλοίπων επιλέγονται οι ενδεδειγμένες λύσεις: απαλλοτρίωση της ιδιοκτησίας αν είναι αναγκαίο για την ανάδειξη πολύ σπουδαίων αρχαιοτήτων, διατήρηση των αρχαίων, ορατών και επισκέψιμων σε υπόγειο χώρο, και κατάκωση ή ακόμη και αποδόμηση των λειψάνων ως ακραία επιλογή και υπό προϋποθέσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις, οι αρχαίες μαρτυρίες διασώζονται με την ανασκαφή, αποτύπωση, φωτογράφιση και ερμηνευτική προσέγγισή τους. Το γεγονός αυτό είναι και το μεγάλο ζητούμενο στις σωστικές έρευνες που προϋποθέτει κοπιαστική εργασία από την Αρχαιολογική Υπηρεσία και υπομονή και κατανόηση από τους εμπλεκόμενους πολίτες και φορείς. Επειδή η απώλεια αρχαιοτήτων δεν είναι αναστρέψιμη αφού αυτές δεν μπορούν να αντικατασταθούν, η διάσωση των υλικών καταλοίπων της πολιτιστικής κληρονομιάς επιβάλλεται ως κυρίαρχη εθνική προτεραιότητα αλλά και ως υποχρέωση που υπαγορεύεται από τις διεθνείς συνθήκες. Από τα παραπάνω προκύπτει η πολύτιμη προσφορά των Εφορειών Αρχαιοτήτων στην ιστορία και την ανάδειξη της πολιτισμικής φυσιογνωμίας του ελληνικού χώρου. Με προσωπικό που κατά κανόνα και γενική ομολογία δεν φείδεται κόπου και χρόνου, παράγει υψηλής ποιότητας έργο, διασώζει και προστατεύει καθημερινά την ιστορική μνήμη και επομένως και το παρόν και το μέλλον του τόπου μας.

Για την παρούσα ηλεκτρονική έκδοση ζητήθηκε από τις Εφορείες Αρχαιοτήτων να δοθούν συνοπτικά κείμενα και περιορισμένος αριθμός φωτογραφιών από τις ανασκαφές, που κατά την άποψή τους, σηματοδοτούν και χαρακτηρίζουν πρωτίστως την ανασκαφική δράση κατά τα έτη 2000-2010, παρουσιάζοντας αναλυτικότερα όποιες κρίνουν αναγκαίες. Και τούτο, διότι η έκδοση δεν αποσκοπεί στην παρουσίαση του συνόλου του ανασκαφικού έργου, καθώς στοχεύει στην ενημέρωση κοινού και επιστημόνων μέσα από μία σύντομη, όχι κουραστική, και προφανώς κατανοητή αναφορά των αποτελεσμάτων των ανασκαφών ανά την Ελλάδα. Στο πανόραμα αυτό ξεδιπλώνονται μεγάλες και μικρές στιγμές της ανασκαφικής σκαπάνης, ώρες χαράς, προσμονής και ελπίδας αλλά και φάσεις σιωπής, αγωνίας και έντασης. Όλοι οι συνάδελφοι ανταποκρίθηκαν. Λείπουν μόνο κείμενα από τις ΛΑ΄ ΕΠΚΑ και 18η και 27η ΕΒΑ, ως νεοσύστατες Εφορείες χωρίς ανασκαφικό έργο, και βεβαίως από την Εφορεία Αρχαιοπωλείων και Ιδιωτικών Συλλογών, στην αρμοδιότητα της οποίας δεν εμπίπτει ανασκαφική έρευνα.

Σύμφωνα με τη σειρά που ακολουθείται στα *Χρονικά του Αρχαιολογικού Δελτίου* (έκδοση ΤΑΠ), πρώτα παρουσιάζεται το ανασκαφικό έργο των Εφορειών στην Αττική και στη συνέχεια στη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, τη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και Θράκη, το Βόρειο Αιγαίο, τις Κυκλάδες, τα Δωδεκάνησα, την Κρήτη, την Ήπειρο και τα Ιόνια νησιά. Η απαρίθμηση καταλήγει στις ανασκαφές των Εφορειών Εναλίων Αρχαιοτήτων, Παλαιοανθρωπολογίας - Σπηλαιολογίας Βόρειας Ελλάδος, καθώς και της Νότιας Ελλάδος, των οποίων το αντικείμενο εκτείνεται γεωγραφικά σε όλη την επικράτεια.

Η αναλυτική παρουσίαση του ετήσιου συνολικού έργου των Εφορειών Αρχαιοτήτων (ανασκαφών, καταγραφής, προστασίας, συντήρησης, προβολής και ανάδειξης, πολιτιστικής διαχείρισης, μουσειακών εκθέσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων) περιλαμβάνεται ασφαλώς στα *Χρονικά του Αρχαιολογικού Δελτίου*, η έκδοση των οποίων έχει επιταχυνθεί από το ΤΑΠ κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα. Εκεί θα γίνει μνεία και όλου του προσωπικού που με φροντίδα και ζήλο εργάζεται εντατικά για την υλοποίηση των ανωτέρω. Για το λόγο αυτό ζητήθηκε από τις Εφορείες Αρχαιοτήτων στην παρούσα έκδοση να αναφέρουν στο τέλος των κειμένων τους μόνο τα ονόματα των προϊσταμένων κατά τα έτη 2000-2010, καθώς και των υπεύθυνων αρχαιολόγων των μνημονευόμενων ανασκαφών.

Ευχαριστίες οφείλονται στον Υπουργό Πολιτισμού και Τουρισμού κ. Παύλο Γερούλιάνο και τη Γενική Γραμματέα του ΥΠΠΟΤ κ. Λίνα Μενδώνη που στήριξαν την πρότασή μας για την παρούσα έκδοση, στην πρόεδρο του ΤΑΠ κ. Μάρθα Σημαντώνη και την πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής Εκδόσεων του ΤΑΠ κ. Εύα Μπουρνιά-Σημαντώνη που διευκόλυναν με κάθε τρόπο την ολοκλήρωση της έκδοσης, και βεβαίως, σε όλους τους συντελεστές, τα ονόματα των οποίων μνημονεύονται στις σελίδες της έκδοσης.

Στο σημείο καμψής που βρισκόμαστε, όπου η αισιόδοξη ενατένιση του μέλλοντος έχει τεθεί υπό αίρεση, τα τεκμήρια του παρελθόντος που έρχονται στο φως με τις σημαντικές αρχαιολογικές ανακαλύψεις διευρύνουν τις γνώσεις και φωτίζουν και ερμηνεύουν όψεις ενός μακρινού κόσμου, των επιλογών και των επινοήσεών του, καθώς και της δυναμικής που κατά καιρούς ανέπτυξε. Εντέλει, οι νέες ανακαλύψεις μέσα από το παλίμψηστο των αρχαιολογικών στρωμάτων λειτουργούν ως μέσο αυτογνωσίας και συνειδητοποίησης της ελληνικής πολιτισμικής φυσιογνωμίας και ταυτότητας, και, σε μια κοινωνία εν μέσω κρίσης, παρέχουν μια νότα αισιοδοξίας και ανάτασης και την ελπίδα για καλύτερες μέρες.

Δρ ΜΑΡΙΑ ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ-ΒΛΑΖΑΚΗ

Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς